

mediahero) and social psychological factors which are related to the features of interaction between the individual and his immediate environment, the influence of the latter on his development (emotive TV-content, technical quality of TV-product, mediapreferences of friends, peers and family, professional interest in TV content, co-creation). To study the outlined factors a questionnaire, S. Schwartz methodology «Portrait of values» (adapted by I.Semkiv) and methodology of O. Fantalova «Degree of correlation between «value» and «accessibility» in different vital spheres» (modified by I. Subashkevych) were used. The results of the factor analysis of empirical data allowed to determine the loading of media psychological factors of the formation of value-semantic sphere of students of pedagogical specialities before and after the experiment using media psychological technologies at the department of Pedagogical Education of Lviv Ivan Franko National University. As the result the six types of media consumers were determined. They are: «not emotional», «overbearing», «conformist», «trustful», «lover of entertainment», «mediacultural». The article proves the media influence on the formation of value-semantic sphere of students. The data point to the need to implement media education in the educational process of higher educational institutions of Ukraine, namely the course of «Fundamentals of Media Literacy». It not only changes media perceptions of students, but also influences on the attitudes of the young person, being one of the most powerful tools of prevention of antisocial behaviour of young people, preventing the spread of harmful effects on youth.

Key words: *values, value-semantic sphere, media psychological factors, media psychological technology, types of media consumers, media education.*

Стаття надійшла 18 січня 2017 р.

УДК 159.922:130.123.4

**Ю. Р. Сурмяк,
Л. Г. Кудрик**

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕХАНІЗМИ ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Розкрито значення духовності у формуванні молоді, окреслено психологічні механізми духовного розвитку особистості (ідентифікації, децентрації, рефлексії, трансценденції, усвідомлення буттєвої єдності) та їхні значення. Акцентовано на актуальності духовно-особистісного підходу у вивченні закономірностей духовного розвитку. Показано визначальний вплив духовного здоров'я дитини на її успішну соціальну адаптацію. Досліджено особливості формування ціннісних орієнтацій дітей і молоді на сучасному етапі як невід'ємної складової духовного розвитку особистості.

Ключові слова: *духовність, духовне здоров'я, духовний розвиток особистості, психологічні механізми розвитку, ціннісні орієнтації, психологія духовності, духовно-особистісний підхід.*

Постановка проблеми. Духовне відродження України, оновлення системи освіти висуває перед сучасною психологією та педагогікою завдання формувати високодуховну гармонійно розвинену особистість. Діяльність психологічних служб у цьому напрямі має спиратись на певні закономірності духовного становлення молоді. Незважаючи на значущість цієї проблеми, рівень її психолого-педагогічного дослідження та науково-методичного обґрунтування недостатній. Відповідно, **мета** статті – окреслити психологічні механізми духовного розвитку, показати його значення у становленні особистості.

Стан дослідження. Дослідження психології духовності у вітчизняній психологічній науці здійснювали, зокрема, М. Боришевський, О. Киричук, Ж. Юзвак. Проблема духовного виховання присвячено праці І. Беха, В. Бондаровської, М. Боришевського, І. Зязюна. Духовний розвиток особистості відображено у працях таких вчених, як А. Адлер, Р. Алперт, В. Артюнов, А. Гармаєв, С. Гроф, О. Климишин, О. Киричук, Г. Мурніна, О. Олексюк, Т. Пашукова, Г. Райх, К. Роджерс, О. Семашко, В. Сивков, Н. Хомутинікова та ін. Ці та багато інших авторів вважають духовний розвиток особистості пріоритетним, однак дуже занедбаним у сучасному суспільстві. Численні спостереження та статистичні дані підтверджують той факт, що традиційний психолого-педагогічний процес має спрямованість зазвичай на розвиток інтелектуальних здібностей дітей і молоді. Інтелектуальний розвиток відбувається нерідко через ігнорування потреб розвитку інших, надзвичайно важливих сфер особистості. За гіпертрофованого розвитку інтелектуальної сфери наші навчальні заклади випускають духовних і душевних, а часто також і фізичних калік. Безперечно, між психологічними ознаками людини високодуховної та людини високоінтелектуальної існують суттєві відмінності, на що вказували Г. Сковорода, Е. Шпрангер, С. Гроф та ін. Як наслідок, орієнтація системи освіти на підвищення суто інтелектуальних здібностей молоді буде призводити до одного результату, а орієнтація на підвищення духовного рівня – до іншого. Високоінтелектуальна людина може бути егоїстичною і застосовувати набуті знання та вміння на шкоду іншим з метою забезпечення власних потреб. Натомість розумна моральна особистість, як стверджує видатний український мислитель і педагог Памфіл Юркевич, «не потреби перетворює в цілі, а цілі робить своїми потребами» [1].

Виклад основних положень. Сьогодні надзвичайно актуальним є духовно-особистісний підхід у становленні людини, детально розроблений українським психологом Е. Помиткіним. Характерною

ознакою цього підходу є те, що філософські погляди на духовність інтегруються з психологічними уявленнями про особистість, її структуру та внутрішні процеси, її самовиховання і самовдосконалення. Духовно-особистісний підхід у дослідженні психологічних закономірностей і механізмів духовного розвитку розглядається як сукупність концептуальних уявлень, моделей, принципів і методів, що сприяють більш об'єктивному розумінню особистості у процесі духовного зростання та забезпеченню в системі національної освіти психолого-педагогічних умов, сприятливих для духовного розвитку дітей і молоді. Провідними принципами духовно-особистісного підходу є принцип духовно-особистісної інтеграції; принцип ієрархічності (підпорядкування) та принцип ціннісно-сислової детермінації.

Відповідно до принципу духовно-особистісної інтеграції, духовна, соціальна та біологічна природа людини становлять цілісну систему, центром інтеграції якої є особистість з притаманними їй структурою, функціями та процесами. Перебуваючи у постійному енергетично-інформаційному обміні із зовнішнім світом, людина перетворює матеріальні форми енергії у більш досконалі, духовні форми, одухотворяючи саму себе та навколишній світ.

Згідно з принципом ієрархічності духовна сфера людини є найбільш складним особистісним утворенням, порівняно з психофізіологією, емоційно-почуттєвою та інтелектуальною сферами. У процесі духовного розвитку вибудовується «Я-концепція» особистості, упорядковуються мотиви, мислення спрямовується на вирішення найважливіших проблем буття, досягається гармонійне співвідношення фізичної, емоційної та інтелектуальної сфер.

Згідно з принципом ціннісно-сислової детермінації психологічний зміст ідеалів, цінностей і смислів спрямовує особистісні функції та процеси, надає їм узгодженості, детермінує особистісно-духовну спрямованість. Невпорядкованість або втрата духовних цінностей і смислів позбавляє людське життя сенсу, зводячи до природного рівня; ціннісно-сислова саморегуляція є основою для вольової та емоційної саморегуляції особистості. Поведінка, вчинки та взаємодія дітей і молоді мають вивчатися у безпосередньому зв'язку з їх ціннісно-сисловою детермінацією.

Сутність духовно орієнтованого підходу полягає найперше в тому, що, надаючи психологічну допомогу дитині, психолог бере до уваги її свідомість і самосвідомість, зміст ціннісно-сислової сфери, а саме ідеали, ціннісні орієнтації та смисли.

Актуальність такого підходу у психологічній практиці полягає в тому, що особливі потреби дитини відображаються не тільки у сферах

її фізичного, емоційного та інтелектуального розвитку, але й становлять змістовну частину її вищих, духовних потреб. Від стану духовного здоров'я дитини залежить її здатність не піддаватися життєвим кризам, підтримувати адекватно високу самооцінку, здатність віднайти власне гідне місце у складних соціальних умовах. Ціннісна дезорієнтація, яка впродовж десятиліть панує в Україні, значно ускладнює процес позитивної соціалізації молоді, здійснює негативний вплив на становлення особистості дитини. За таких умов духовний розвиток молоді нерідко стає єдиним джерелом натхнення, життєвих сил, здатності до відновлення втрачених смислів життя, до активної цілеспрямованої роботи над собою.

На думку І. Бега, духовно-моральні цінності є адекватним індикатором розвинутої особистості, за допомогою яких вона визначається. А надто, особистість володіє цими цінностями, як особистісними якостями. Водночас важливо щоб рівень володіння ними був таким, щоб міг допомогти використанню їх у реальній життєдіяльності [2].

Аналіз психологічної літератури свідчить, що процес духовного розвитку досліджується вченими з різних позицій, зокрема: як процес ідентифікації з власним ідеальним, сутнісним «Я»; як процес децентрації, переорієнтації особистості від егоцентризму до служіння, допомоги потребуючим; як процес рефлексії, усвідомлення смислу та призначення власного життя; як процес трансценденції, подолання обмежень часу та простору, буденності, обмеженого матеріалізму в напрямі пошуку ідеального; як процес усвідомлення всезагальної, буттєвої єдності, розвитку (розширення) свідомості, що є наслідком подолання ізольованості та відокремленості від світу, людей, самого себе; як процес саморозвитку, самореалізації прихованого в людині потенціалу, поступу від примітивізму до духовної досконалості.

Узагальнення відомих психологічних визначень надало змогу розглядати духовний розвиток як процес свідомого самовдосконалення, що забезпечує формування ідеалів, цінностей і смислів у руслі Краси, Добра та Істини, гармонізацію поведінки та способу життя, спрямовує особистість на збагачення духовних надбань людства результатами власної діяльності.

Духовний розвиток – це складний та багатовимірний процес, який неможливо спрощено описати лише у психологічній площині. Аналіз численних життєписів духовних подвижників свідчить про те, що мотиваційні чинники духовного розвитку порушують межі біологічних і соціальних потреб особистості, адже духовно розвинена особистість не прагне слави та соціальних заохочень, нерідко забуває про власне життя, безпеку та фізіологічні потреби. Загально визнані

потреби – фізіологічні, потреби у безпеці, у любові, в оцінці та повазі, а також потреби самоактуалізації (реалізації потенцій, здібностей і талантів людини) – не описують достатньою мірою поведінку таких особистостей як С. Радонезький, Г. Сковорода, Мати Тереза та багатьох інших представників духовної історії людства. Вивчення життєвих шляхів дає змогу стверджувати, що в основі мотивації високодуховної особистості є мотиви самовдосконалення (відтворення прекрасного та досконалого у собі), служіння (допомоги потребуючим, примноження добра), мудрості (пошук і примноження істини), праведності (дотримання духовних принципів, відтворення гармонії у власному житті) та святості (прийняття та виконання духовної місії, духовне подвижництво).

Діти та молодь завжди перебувають у процесі формування світоглядної системи, світобачення та світосприйняття, у пошуках власного ідеалу та сенсу життя, що можна віднести до духовних складових формування цілісної особистості. Ціннісні орієнтації та духовний світ сучасного молодого покоління виконують вагомую роль у формуванні гармонійної особистості. Особливу увагу привертає духовність учнівської молоді тому, що вона є необхідною категорією існування людського життя, дороговказом у вирішенні одвічних питань «Хто ми?», «Куди йдемо?», «Що ми робимо тут?». Серед учнівської молоді доволі часто непрестижне значення займають окремі духовні цінності, в той час як матеріальні блага перебувають на першому плані. З огляду на це, сьогодні для психологів та педагогів пріоритетними напрямками виховання є формування духовної складової особистості учня, актуалізація прагнень до творчої самореалізації.

Під впливом духовної мотивації відбувається актуалізація психологічних механізмів духовного розвитку дітей і молоді. Так, актуалізація психологічного механізму ідентифікації зумовлює ототожнення дитини з високодуховними особистостями, з власним духовним «Я». Результатом цього процесу є набуття духовної ідентичності. Духовна самоідентифікація невід’ємно пов’язана з уявленнями особистості про свій ідеальний образ, власне духовне «Я».

Психологічний механізм децентрації зумовлює подолання егоцентризму особистості, зміну позиції суб’єкта внаслідок зіставлення та інтеграції її з позиціями, які відрізняються від власної. Для успішної децентрації важливою є наявність зразків високодуховної поведінки, які позитивно впливають на духовну орієнтацію молодшої особи. Такими зразками для дитини, підлітка, юнака можуть бути герої казок, оповідань, пісень, видатні особистості тощо. Психологічний механізм

децентрації допомагає звільнитися від егоцентризму, зважати на потреби та інтереси інших. Актуалізація психологічного механізму рефлексії зумовлює здатність зауважувати на свій внутрішній світ, розмірковувати над своїм психічним станом, піднятися над своїм буттям (І. Бех), стати в позицію «позаперебування» (М. Бахтін), проаналізувати події власного життя. Психологічна рефлексія допомагає знаходженню буттєвих смислів, формуванню власних цінностей та інтеграції особистісних надбань у духовний досвід людства. Саме рефлексія є найхарактернішим механізмом самосвідомості підлітків (І. Булах).

Психологічний механізм трансценденції пов'язаний з вершинними переживаннями особистості (А. Маслоу). Трансценденція зумовлює прагнення особистості до абсолютно досконалого, ідеального, підносить людину над буденністю, активізує розвиток особистості, наслідком якого може стати набуття універсальної, космічної свідомості (К. Роджерс), сприяє досягненню таких найважливіших явищ, як осяяння, інтуїція, творчий порив, життєлюбство та людинолюбство, любов до Бога, до своїх потенційних можливостей, до людей, до Батьківщини, до рідного краю.

Психологічний механізм усвідомлення буттєвої єдності (за В. Соловйовим – всеєдності) дає можливість людині досягнути себе часткою єдиного цілого – людської спільноти, природи, Всесвіту, забезпечує зв'язок між різними поколіннями людства (С. Франк). Поняття усвідомлення поєднує у собі активність усіх форм свідомості людини, її почуття, переживання, процеси мислення.

Унаслідок актуалізації психологічних механізмів духовного розвитку відбувається активний розвиток ціннісно-сислової сфери, упорядкування ідеалів, смислів і цінностей, гармонізація духовних дисонансів. Зростання активності духовного «Я» спонукає особу до духовно спрямованої поведінки, вищим виявом якої є вчинок-служіння (І. Бех), і через серію таких вчинків, об'єднаних духовними мотивами, метою та результатами, трансформується в духовно спрямовану діяльність, яка є умовою духовної самореалізації особистості, спрямованої на збагачення духовних надбань людства.

Важливою віхою на шляху духовного розвитку є формування ціннісних орієнтацій особистості. Для виявлення сформованості духовних ціннісних орієнтацій молоді нами було використано методику «Здійснення бажань», автором якої є доктор психологічних наук, професор Едуард Помиткін. Методика спирається на соціально-психологічну модель розвитку ціннісної орієнтації особистості, дає змогу визначати пріоритетні цінності особистості та співвідносити

їх з такою шкалою: егоцентричні цінності, сімейні цінності, соціальні, загальнолюдські та духовні цінності.

Під ціннісними орієнтаціями розуміють, як правило, елементи структури особистості, що закріплені життєвим досвідом і переживаннями і які відокремлюють важливе, істотне для цієї людини від несуттєвого. Психологічна діагностика духовної ціннісної орієнтації спрямована на виявлення ставлення особистості до вказаних цінностей.

Методика розрахована на вікову категорію, починаючи від 12–14 років. Методика спирається на еталонну ціннісну шкалу, до якої входять: індивідуалістичні цінності; сімейні цінності; соціальні цінності; духовні цінності. Кожному з означених рівнів притаманні свої цінності і вибір складових певного рівня є показником спрямованості ціннісної орієнтації особистості. Для подальшого розуміння психодіагностичної методики необхідно конкретизувати цінності, притаманні кожному з приведених рівнів.

Розглядаючи деякі психологічні характеристики онтогенезу людини, починаючи з ембріонального періоду, можемо бачити, що ще до народження дитина перебуває у стані несвідомої єдності з організмом матері, а втрачаючи цю єдність у момент народження, надалі прагне до її відновлення на сутнісно новому рівні. Цей процес складається з 5-ти етапів (рівнів) процесу розширення свідомості людини і відповідної зміни її ціннісних орієнтацій від егоцентризму до самовіддачі, здатності допомагати потребуючим [3].

Для рівня егоцентричних цінностей домінантними цінностями будуть: різноманітні задоволення, популярність та визнання таланту іншими, влада та впливовість, особиста безпека та інші.

Перший ступінь розвитку свідомості – егоцентризм – характерний для дитини, яка потребує від зовнішнього світу уваги, піклування, любові. Найактуальнішими для неї стають слова: «Я», «Мені», «Я сам». Як зазначає А. Зеліченко, стадія зміцнення (кристалізації) «Я» пов'язана з функцією виживання. Кристалізоване «Я» здатне потурбуватися про індивіда, забезпечити йому належні умови для існування, надати стабільності його взаєминам із світом. Кристалізоване «Я» – «суб'єкт любові» [4]. Зрозуміло, що егоцентризм і самоствердження є наслідком первинного інстинкту самозбереження, самовиживання. Якщо людина залишається на першому рівні свідомості протягом подальшого життя, її прийнято називати егоїстичною.

Для рівня сімейних цінностей вагомою буде орієнтація на сімейний добробут, вигідний шлюб, спокійну старість та слухняних дітей.

У процесі переходу на другий рівень зростає значення турботи про найближчих людей – батьків, рідних. Для другого рівня свідомості пріоритетні цінності та потреби – це цінності та потреби власної сім'ї. Дитина, підрастаючи, бере на себе вирішення сімейних проблем, тобто світогляд розширюється до сімейного кола. Вислів «добрий сім'янин» співвідноситься саме з цим рівнем. Серед домінуючих національних та громадянських цінностей можна виокремити такі: соціальна справедливість, порядок у країні, порозуміння між громадянами, добробут країни.

Подальше розширення світогляду людини сприяє розумінню того факту, що її особисте життя та життя сім'ї пов'язане з життям суспільства, нації, народу, рідного краю. Отже, покращення суспільного життя позитивно впливає і на життя сімей, з яких складається суспільство. Завдяки усвідомленню цього факту людина «переходить» на третій рівень – до громадської активності, державного патріотизму, національної свідомості. Її не перестають хвилювати сімейні чи особисті цінності, однак у разі потреби людина може відсунути їх на другий план, жертвуючи власним заради спільного. Серед загальнолюдських, духовних цінностей відокремлено такі, як вірність, доброзичливість, допомога потребуючим та гармонія з природою.

Наступний, четвертий рівень – це рівень здатності до розуміння кожної людини, незалежно від її національних ознак чи віри (визнання своєї країни, своїх ідей, своєї віри кращими за інших неминує веде до роз'єднання, яке в історії людства нерідко виражалось у кривавих війнах, хрестових походах чи напруженому протистоянні). Прийняття кожної людини як індивідуальності, визнання права кожного на власні переконання, усвідомлення факту, що людство – єдиний взаємопов'язаний організм, у якому кожний виконує свою важливу роль – характеризує рівень загальнолюдських цінностей. Цей рівень свідомості визволяє людину із замкнутого кола «мос–чуже», «друзі–вороги». Основним принципом, що притаманний світогляду четвертого рівня, є «золоте правило» Ісуса Христа: «І так у всьому, як хочете, щоб з вами поступали люди, так поступайте і ви з ними» (Матв. 7:12) [5].

Також є п'ятий рівень, який реалізує єдність людини з усією Вселенною, з Богом. Відтак процес розвитку свідомості має певну закономірність: від неусвідомленої єдності з материнським організмом шляхом духовного розвитку людина приходиться до свідомої єдності з Організмом Всесвіту, повертаючись до початку власного життя, але на якісно новому рівні. С. Рубінштейн справедливо вважав, що «Свідомість людини... перетворюється... в самосвідомість світу; світ усвідомлює себе через людину» [6, с. 44].

Під час проведення методики випробовувані ознайомлюються з інструкцією і їм пропонується визначити пріоритетні цінності

у поданому списку, пронумерувавши відповідним чином. Все те, що опиниться на перших місцях, виконуватиме головну роль у житті випробовуваних, все те, що стосується останніх позицій – для них не є важливим. У процесі обробки отриманих даних визначається, яке місце в загальній системі цінностей особистості займають саме духовні цінності. Вибір певного рівня цінностей може бути показником спрямованості ціннісної орієнтації особи. Визначення рейтингу запропонованих цінностей допомагає ціннісному самовизначенню молоді і може послугувати стимулом для процесу подальшого формування у них духовних цінностей.

Дослідження, проведене у 2014 році серед молоді у християнському таборі Церкви Покрову Пресвятої Богородиці Згромадження Салезіян, УГКЦ м. Львова, дало такі результати:

– 42% опитаних поставили на перше місце соціальні цінності, такі як соціальна справедливість, порядок у країні, порозуміння між громадянами, добробут країни;

– 36% – духовні цінності, такі як вірність, доброзичливість, допомога потребуючим та гармонія з природою;

– 18% – сімейні цінності, такі як сімейний добробут, вигідний шлюб, спокійну старість та слухняних дітей;

– 4% – індивідуалістичні цінності, такі як різноманітні задоволення, популярність та визнання таланту іншими, влада та впливовість, особиста безпека.

На рисунку зображено результати дослідження у відсотковому відношенні відповідно до того, які цінності опитувані визнали основними. Так, на перше місце соціальні цінності поставили 42% опитуваних, духовні – 36%, сімейні – 18% та індивідуалістичні – 4%.

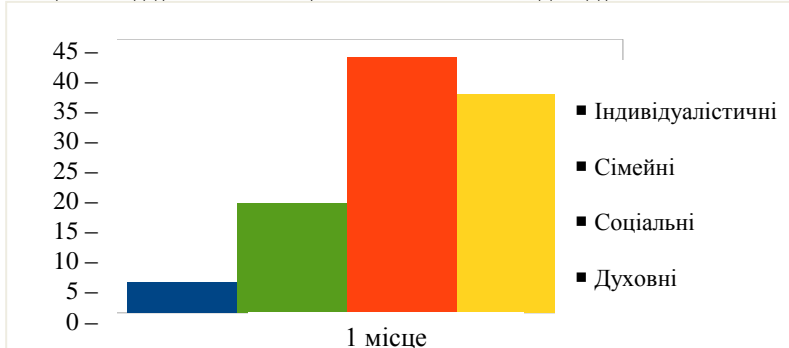

Рис. Ціннісні орієнтації, які за методикою виявлення сформованості духовних ціннісних орієнтацій особистості «Здійснення бажань» продемонстрували опитувані

Як бачимо, досліджувана молодь доволі високо оцінює духовні цінності, хоча більшість осіб поставило на перше місце соціальні цінності, цей факт може бути пов'язаним з ситуацією, що склалася на Сході країни. Результати дослідження свідчать про соціальну і духовну зрілість значної частини сучасної української молоді і дають можливість стверджувати, що в української нації є майбутнє.

Висновки. Розвиток особистості охоплює наявність насамперед якісних, а не кількісних змін, виникнення нових психічних механізмів, процесів, структур; наявність суперечностей між особистістю й оточенням, а також внутрішніх суперечностей між окремими складовими особистості й окремими психічними функціями, внаслідок вирішення яких відбувається виникнення психічних новоутворень, що не відповідають попередній соціальній ситуації розвитку, порушують її межі; це постійний прогрес особистості; саморозвиток і самовдосконалення особистості. Характерною ознакою високодуховної особистості є високоморальні вчинки, прагнення до реалізації загальнолюдських цінностей у власному житті, потяг до істини та прекрасного.

Духовний розвиток особистості є вершинним у становленні психіки людини. Духовно довершена особистість – це наслідок тривалої, наполегливої праці людини над собою, спрямованої на поступове самовдосконалення, свідоме вибудовування себе з метою наближення до обраного ідеалу, в якому гармонійно поєднуються високі людські чесноти, що дає змогу максимально реалізувати себе. Такої високої мети людина досягає завдяки багатьом чинникам, серед яких основна роль належить батьківському вихованню, оточенню (як у навчальних закладах, так і поза ними) та фаховій допомозі кваліфікованих психологів і педагогів, а також завдяки власній активній діяльності, спрямованій на самовиховання і самовдосконалення.

1. Юркевич П. Д. Читання про виховання / П. Д. Юркевич; пер. з рос. Л. Г. Кудрик. – К.: Кондор-Видавництво, 2016. – 244 с.

2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посібник / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с.

3. Помиткін Е. О. Проблема розвитку та діагностики духовних ціннісних орієнтацій у старшокласників / Е. О. Помиткін // Практична психологія та соціальна робота. – К., 1998. – № 10. – С. 10–17.

4. Зеличенко А. И. Психология духовности / А. И. Зеличенко. – М.: Изд-во Трансперсонального института, 1996. – 400 с.

5. Святе Письмо. – Ukrainian Bible / United Bible Societies, 1990.

6. Рубинштейн С. Л. Вопросы психологической теории / С. Л. Рубинштейн // Вопросы психологии. – 1955. – № 1. – С. 6–17.

7. Помиткін Е. О. Психологія духовного розвитку особистості: монографія / Е. О. Помиткін. – К.: Наш час, 2005. – 280 с.

Сурмяк Ю. Р., Кудрик Л. Г. Психологические механизмы духовного развития личности

Раскрыто значение духовности в формировании молодежи, очерчены психологические механизмы духовного развития личности (идентификации, децентрации, рефлексии, трансценденции, осознание бытийного единства) и их значение. Акцентируется на актуальности духовно-личностного подхода в изучении закономерностей духовного развития. Показано решающее влияние духовного здоровья ребенка на его успешную социальную адаптацию. Исследуются особенности формирования ценностных ориентаций детей и молодежи на современном этапе как неотъемлемой составляющей духовного развития личности.

Ключевые слова: *духовность, духовное здоровье, духовное развитие личности, психологические механизмы развития, ценностные ориентации, психология духовности, духовно-личностный подход.*

Surmiak Yu. R., Kudryk L. H. Psychological mechanisms of spiritual development of personality

The article reveals the significance of spirituality in the formation of growing generations; the psychological mechanisms of personal spiritual development are outlined. The topicality of spiritual and personal approach, the significance of principles of spiritual and personal integration, the hierarchy and value-semantic determination in studying the regularity of spiritual development are described in the article. The author indicates decisive influence of child's spiritual health on his successful social adaptation.

It is pointed out that the priority ways of upbringing include: formation of spiritual component of pupil's personality, actualization of psychological mechanisms of children and youths' spiritual development. Thus, actualization of psychological mechanism of identification contributes to the acquisition of spiritual identity. Psychological mechanism of decenteration helps to get rid of egocentrism. Psychological mechanism of reflection leads to the ability to think about psychological condition with the aim of its correction. Psychological mechanism of transcendence is related to the vertex experience of the personality, the striving to excellence. Psychological mechanism of awareness of life integrity gives an individual the opportunity to comprehend himself as a part of the entire integrity.

The author grounds the idea that value-semantic self-regulation is the base for willing and emotional self regulation of an individual. The peculiarities of formation of valuable orientations of children and youth at the current stage as an integral component of spiritual development of personality are researched in the article.

Key words: *spirituality, spiritual health, spiritual development of personality, psychological mechanisms of development, value orientations, psychology of spirituality, spiritual and personal approach.*

Стаття надійшла 26 грудня 2016 р.